

วิถีชีวิตของครอบครัว : การดำรงชีวิตอิสระของ เด็กพิการซ้อน

Family Life: Independent Living of Children with
Multiple Disabilities

สายอรุณ ณ ลำพูน
สร้อยสุดา วิทยากร

Sikkhana

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตของครอบครัว และการดำรงชีวิตอิสระของลูกที่มีการซ้อน ซึ่งบุคคลในครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย พฤติกรรม อารมณ์ สังคม ภาษา วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตอิสระ อีกทั้งสถานภาพ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมทางสังคม ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กพิการทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้เขียนมีโอกาสดูพื้นที่ที่ศึกษาเด็กพิการซ้อนในหมู่บ้านดอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผู้เขียนจึงอยากนำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัว และการสนับสนุนจากชุมชนที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของเด็กพิการซ้อน โดยศึกษาตามกรอบทฤษฎีนิเวศวิทยา ผู้เขียนพบมิติมุมมองทางสังคมต่อคนพิการในชุมชนนี้มีความเข้มแข็งอย่างมาก มีการช่วยเหลือจากสถาบันองค์กรภาครัฐ เอกชน รวมถึงชุมชนมีความรู้ความเข้าใจต่อความพิการ ความร่วมมือของคนในชุมชน ความจำเป็นของครอบครัวในการเลี้ยงดูการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิการซ้อน และการมีอาชีพของครอบครัวสอดคล้องกับบริบทชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยสนับสนุนเพิ่มศักยภาพให้ครอบครัวและผู้พิการในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตอิสระได้

คำสำคัญ : การดำรงชีวิตอิสระ วิถีชีวิต เด็กพิการ

ABSTRACT

This article aims to analyze the lifestyle of families who have children with disabilities that affect independent living of disabled children. The family is the environment that influence children's development in various fields, such as physical development, behavior, emotion,

social, language, culture and independent living. The family's status, relationship economic status, occupation, beliefs, traditions, culture and society are the factors that affect disabled people both directly and indirectly. The author would like to present a perspective on life that affect families of children with disabilities. By studying the framework of ecological theory. The author found that the strong communities, with these help from institutions of government and private organizations including, communities have knowledge and understand for disabled children, communities' cooperation. Parenting of families will help to encourage disabled people. In addition, families have a career that is appropriate in line with the community context to independent living and reduce dependency on others for support and not being a burden of society.

Keyword : Independent living, Lifestyle, Children with disabilities

บทนำ

ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของประเทศไทย ปัจจุบันมีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ทั้งตามที่ราบและบนดอยสูง ซึ่งกลุ่มชนแต่ละกลุ่มจะมีศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมแตกต่างกันไปตามแต่วิถีชีวิตดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา คำว่า “วิถีชีวิต” จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน “ครอบครัว” เป็นสถาบันสังคมแรกเริ่มที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคนในสังคม เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอดค่านิยม ปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติ

กำหนดบุคลิกภาพ วิธีประพฤติปฏิบัติตน รวมทั้งการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ ครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลขั้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ นำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สุพัตรา สุภาพ, 2543) คนพิการจำนวนมากต้องสูญเสียศักยภาพของตนเองในการดำรงชีวิตอิสระในการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้เกิดจากการที่คนพิการมักจะได้รับ การเลี้ยงดูบนพื้นฐานของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการช่วยเหลือสนับสนุนจากคนในครอบครัว หรือผู้ดูแลเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่สมาชิกในครอบครัวทำงานเกือบทุกสิ่งให้คนพิการเหล่านี้ด้วยความรัก ความสงสาร ความเชื่อ วัฒนธรรมของครอบครัว ซึ่งในอีกมุมมองหนึ่งก็กลายเป็นการปกป้องมากเกินไปเป็นเหตุให้คนพิการรู้สึกว่าตนเองสูญเสียศักยภาพ ไม่สามารถทำอะไรได้ หรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองได้อีกทั้งยังอาจจะรู้สึกว่ตนเองไร้ค่า ไร้สมรรถภาพ มองตนเองไม่ดีและสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง (ทมลลา บุญญาญจน์ ดารณี ศักดิ์ศิริผล และไพฑูรย์ โพธิสาร, 2559) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอต่อไปนี้เป็นเรื่องราวของครอบครัวของเด็กพิการซ้อน ณ หมู่บ้านดอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นครอบครัวของผู้พิการที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community-based Rehabilitation: CBR) ที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้พิการและครอบครัว ด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล และด้านอาชีพ โดยมุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้พิการและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอิสระ พึ่งพาตนเองลดการพึ่งพาจากผู้อื่น

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) คืออะไร

ก่อนที่จะพาท่านผู้อ่านไปรู้จักกับวิถีชีวิตครอบครัวของกรณีศึกษาผู้เขียน อยากให้ผู้อ่านได้รู้จักและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community-based Rehabilitation: CBR) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่

มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคนพิการในสังคมไทย ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนการปรับทัศนคติในทางบวกแก่คนในชุมชน ครอบครัว และตัวผู้พิการเอง สนับสนุนโอกาสและสิทธิของคนพิการ การฟื้นฟูทุกภาคส่วนตามศักยภาพที่มีอยู่ของคนพิการ และการสนับสนุนให้คนพิการอยู่ร่วมกับชุมชนในฐานะสมาชิกที่เสมอภาคในชุมชนอย่างมีความสุขและความอบอุ่น

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเป็นแนวทางที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ริเริ่มขึ้นหลังจากที่มีการประกาศใช้ปฏิญญาอัลมา-อตา (Declaration of Alma-Ata) ในปี ค.ศ. 1978 เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการช่วยให้คนพิการในประเทศที่มีรายได้ในระดับต่ำหรือปานกลางสามารถเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ด้วยการให้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น CBR ก็คือการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้รับเอานโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน โดย พ.ศ. 2526 ได้ใช้ “คู่มือฝึกคนพิการ ขององค์การอนามัยโลก” เป็นแนวทางในการฝึกคนพิการในชุมชน แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ได้ขยายส่วนกว้างในสังคมไทย ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งภาคเอกชน ปัจจุบันมีการขยายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนไปทั่วประเทศโดยกระจายอำนาจบริหารงานส่วนท้องถิ่นสู่ระดับชุมชนของประเทศไทย คือ การเกิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับชุมชนที่เรียกว่า องค์กรบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ที่ทำให้องค์กรบริหารส่วนตำบลและเอกชนเข้าไปทำงานร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล และคนพิการในระดับหมู่บ้านและชุมชน และจัดทำโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน มีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน (มยุรี ผิวสุวรรณ, 2556)

ปัจจุบันพบว่าการดำเนินโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในระดับตำบลหลายพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพ เครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ตำบลวาวี

อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นอีกชุมชนที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็ง โครงการเครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ตำบลวาวี เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2551 โดยความร่วมมือเครือข่ายภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลแม่สรวย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งพร้าว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลวาวี ภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทยอำเภอแม่สรวย ภาคประชาชนได้แก่ อาสาสมัคร ครอบครัวผู้พิการ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมคนพิการให้มีความรู้ ความเข้าใจตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิคนพิการและส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิคนพิการในชุมชน 2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การฟื้นฟูสมรรถภาพการพัฒนาคุณภาพคนพิการและครอบครัว 3) เพื่อส่งเสริมพัฒนาอาชีพและการทำงานของคนพิการและครอบครัว และ 4) เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือ

ผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาโครงการเครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของคนพิการในชุมชนตำบลวาวีส่วนใหญ่คือ คนพิการยังไม่ได้จดทะเบียนเนื่องจากยังไม่ได้สัญชาติไทย พื้นที่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นภูเขา การสร้างบ้านเรือนจะอยู่บนพื้นที่ลาดชัน ถนนมีความแคบและสูงชัน การคมนาคมจะมีรถรับจ้างประจำทางบริการวันละ 2 เที่ยว ครอบครัวผู้พิการส่วนใหญ่จึงมีความยากลำบากในการที่จะเคลื่อนย้ายผู้พิการที่ไม่สามารถเดินได้ หรือแม้แต่การใช้รถเข็นในการเคลื่อนย้ายผู้พิการ ด้วยสภาพพื้นที่ที่ไม่เอื้ออำนวย สภาพแวดล้อมชุมชนที่อยู่อาศัยของผู้พิการจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้พิการไม่สามารถเข้าถึง

การบริการด้านการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษา และด้านอาชีพ สมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย 1 คน ต้องอยู่ดูแลผู้พิการที่บ้าน ไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านได้ ปัญหาด้านการสื่อสาร และความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ เช่น อาชวลีซอ ลอซู จินยูนาน กะเหรี่ยงเมี่ยง และไทยใหญ่ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2551) แต่ละชนเผ่ามีภาษาของตนเอง ภาษาจึงเป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้พิการของหน่วยงานต่าง ๆ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในหน่วยงานที่จำเป็นที่จะต้องสื่อสารผ่านทางล่าม ไม่สามารถสื่อสารทางตรงกับครอบครัวผู้พิการได้ ปัญหาความคลาดเคลื่อนด้านการสื่อสารเป็นปัญหาและอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือผู้พิการ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของแต่ละชนเผ่า เป็นอีกหนึ่งสิ่งสำคัญในการเข้าถึงครอบครัวผู้พิการและเข้าถึงตัวผู้พิการในการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูทุกด้าน ทั้งด้านการศึกษา ด้านทักษะทางสังคม อารมณ์ และการส่งเสริมการดำรงชีวิตอิสระให้กับผู้พิการ

วิธีชีวิตครอบครัว : การดำรงชีวิตอิสระของเด็กพิการซ้อน

การศึกษาวิธีชีวิตครอบครัว : การดำรงชีวิตอิสระของเด็กพิการซ้อน ผู้เขียนศึกษาตามกรอบทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological Theory) ของ ยูรี บรอนเฟนเบรนเนอร์ (Urie Bronfenbrenner) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากการอธิบายการพัฒนาเด็กภายใต้บริบทของครอบครัว สังคม วัฒนธรรม และช่วงเวลา ดังนั้นถ้าหากว่าเราต้องการศึกษาพัฒนาการของเด็กแต่ละคนเราต้องให้ความสำคัญในการพิจารณาถึงความแตกต่างในบริบทต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดรูปแบบและลักษณะพัฒนาการของเด็ก ซึ่งรูปแบบการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่เน้นให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองและเด็กเข้าด้วยกัน มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จและมีผลในเชิงบวกต่อพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของเด็กจะได้รับอิทธิพลจากหลายองค์ประกอบ เริ่มตั้งแต่บริบทที่อยู่ใกล้บุคคลที่สุดโดยยึดตัวเด็กเป็นหลักไปจนถึงบริบทที่อยู่ในสถานการณ์ไกลตัวที่

เด็กไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงแต่เด็กได้รับอิทธิพล ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพล ต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ ครอบครัว ในทางตรงกันข้าม ครอบครัวเองก็ได้รับอิทธิพลจากการเติบโตของเด็kdด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา มีความเชื่อว่า ครอบครัวและสภาวะแวดล้อมเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่างมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมเองอีกด้วย

ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological Theory) ให้ความสำคัญต่อสภาพสภาพแวดล้อม เด็ก/ผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมีความเฉพาะตัวสูง ระบบนิเวศนี้ ประกอบด้วย 5 ระบบ ดังนี้คือ

1. Microsystem ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของเด็กที่ห้อมล้อมด้วยสถาบัน ครอบครัว สถานเลี้ยงเด็ก โรงเรียน และชุมชน เป็นต้น เด็กจะได้รับอิทธิพลและมีอิทธิพลต่อระบบนี้ทั้งทางตรง และทางอ้อม ตัวอย่างเช่น เด็กในครอบครัวขยาย อาจมีพัฒนาการทางภาษาดีกว่าเด็กในครอบครัวเดี่ยว เป็นต้น หรือเมื่อผู้เรียน เข้าเรียนในโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม หรือ โรงเรียนเฉพาะความพิการ เด็กอาจจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความแตกต่างของระดับความรู้-ความเข้าใจ การยอมรับ ทศนคติต่อคนพิการ ระดับการช่วยเหลือ และการเข้าถึงและโอกาสทางการ ศึกษา เป็นต้น

2. Mesosystem เน้นความสัมพันธ์ หรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบเล็กใน Microsystem ได้แก่ ความสัมพันธ์/พุดคุยกันระหว่างพ่อแม่กับลูก กับครู หรือพ่อแม่กับชุมชน ซึ่งหากความสัมพันธ์เป็นเชิงบวก จะส่งผลเชิงบวกต่อพัฒนาการของเด็กมากกว่าความสัมพันธ์เชิงลบ ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองบางคน ไม่ยอมรับว่าลูกเรียนช้า หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อครูประจำชั้นแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ แต่ครูอาจไม่ระมัดระวังเลือกคำที่ใช้เชิงลบ หรือเชิงตำหนิผู้ปกครองอาจรับไม่ได้/ ไม่ยอมรับ และมีอคติกับครู อาจส่งผลกระทบต่อตัวเด็กอย่างมาก หรือหากเด็กต้องอยู่กับป้าที่เลี้ยงดูแบบปล่อยปละเลย ย่อมมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก หรืออีกตัวอย่าง ในสถานการณ์ของน้องพลับที่พ่อทำงานส่งน้ำแข็งในโรงงานแห่งหนึ่ง ส่วนแม่

อยู่ดูแลน้องพลับ บางวันมีคนมาจ้างให้แม่ไปถางหญ้า แม้ก็ต้องไปขอป้าสายช่วยดูแลน้องพลับขณะไปทำงาน ซึ่งป้าสายมักจะบ่น แต่ก็ช่วยทุกครั้ง หรือในบางชุมชน มีการจัดระบบให้คนพิการสามารถเข้าสาธารณประโยชน์ได้ เช่น เด็กสามารถเข้าใช้สนามเด็กเล่น มีระบบขนส่งและเข้าถึงที่เป็นไปตามแนวคิดของการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กอย่างมาก (แต่ต้องระวังเรื่องความปลอดภัยด้วย)

3. Exosystem คือ ระบบสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเด็กไม่มี ปฏิสัมพันธ์โดยตรง แต่ก็ยังมีอิทธิพลต่อเด็ก อาทิ เครือข่ายครอบครัว และสถานที่ทำงานของพ่อแม่ ในกรณีที่พ่อแม่ต้องทำงานกะดึก หรือทำงานล่วงเวลา หรือพ่อแม่ต้องย้ายที่ทำงานบ่อย ลูกต้องเปลี่ยนหมอ เปลี่ยนโรงเรียน เปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ย่อมมีผลกระทบต่อการเลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. Macrosystem ประกอบด้วยวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยม (Values) ของสังคมในภาพรวม ตัวอย่างเช่น ความรุนแรงที่เห็นในสังคมที่สะท้อนผ่านสื่อมวลชน ย่อมกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก โดยที่เด็กจำนวนมากเริ่มเกรงกลัวต่อความรุนแรง และถูกคุกคามโดยความรุนแรง รวมทั้งมีพฤติกรรมรุนแรงเสียเอง หรือสังคมที่เห็นความสำคัญของการศึกษา สำหรับคนพิการก็จะมีกฎหมายต่าง ๆ ออกมารองรับเพื่อเปิดโอกาส เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีโครงการรับตรงผู้เรียนพิการ เพราะค่านิยมเชิงบวกเรื่องนี้ของประเทศไทย เป็นต้น

5. Chronosystem ประกอบด้วยอิทธิพลสภาพแวดล้อมของ ลำดับเวลา และวิถีทางที่กระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก อาทิ ความยากจน พ่อแม่หย่าร้าง และเทคโนโลยี ทุกวันนี้เด็กมีความชำนาญกับการใช้จากเทคโนโลยีในการเรียนรู้และความบันเทิง (Edutainment) และคงดำรงอยู่คู่ไปกับการเจริญเติบโตของเด็ก มาดูตัวอย่างนี้ ยายพลอยอายุ 72 ปีไม่ได้เรียนหนังสือเพราะตาบอด หากยายพลอยเกิดช้ากว่านี้ 60 ปี ยายพลอยคงมีโอกาสดำเนินชีวิตที่โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือฯ หรือน้องแก้ว มีโอกาสใช้ apps ใน iPad ในการฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก และส่งผลการฝึกไปให้ครูน้องที่สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์

จึงสามารถสื่อสารกันได้รวดเร็วในขณะที่ที่นั่งสลับ ไม่มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการของเด็กด้วย (รัชนิกร ทองสุคติ, 2560)

ในบทความนี้ผู้เขียนใช้กรอบทฤษฎีนิเวศวิทยา ทั้ง 5 องค์ประกอบ ในการอธิบายกรณีศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้ลงพื้นที่ไปเยี่ยมผู้พิการและครอบครัวด้วยตนเอง ได้เห็นสภาพแวดล้อม บริบทของหมู่บ้าน ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตของครอบครัว ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และได้มีโอกาสพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการ ทั้งคุณพ่อ พี่สาว และพี่ชายของผู้พิการ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัวในการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้พิการ ผู้เขียนได้เห็นมุมมองวิถีชีวิตในการเลี้ยงดูของคนในครอบครัวที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของผู้พิการในมุมมองที่น่าสนใจ จึงใคร่นำเสนอให้ผู้อ่านดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน: ผู้พิการ

ข้อมูลพื้นฐานของผู้พิการ นื่องภณ (นามสมมุติ) เพศชาย อายุ 7 ปี ช่วงอายุประมาณ 7 เดือน ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าสมองพิการ เลือดจากหัวใจ ไปเลี้ยงสมองมากเกินไป เกิดอาการชัก แพทย์ได้ทำการรักษาโดยการยิงอุดเส้นเลือดในสมองที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และพบแพทย์ตามนัด ต้องรับประทานยากันชักและยาคลายเครียด อาการชักลดลงจากเดิมเดือนละ 2-3 ครั้ง ปัจจุบันไม่มีอาการชักแต่ยังต้องรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง นื่องภณมีความบกพร่องทางด้านการร่างกายและการเคลื่อนไหวแขนขาอ่อนแรง ชันคอไม่ได้ ส่วนใหญ่อยู่ในท่านอนหงายตลอดเวลาไม่สามารถพลิกท่านอนคว่ำและชันคอได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ นั่งด้วยตนเองยังไม่ได้ เท้าเริ่มไขว้ติดกัน แต่สามารถใช้มือในการจับสิ่งของได้ นอกจากนั้นยังมีลักษณะบกพร่องทางการเห็น ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ ส่วนการได้ยินปกติสามารถจดจำเสียงคนในครอบครัวได้ มักจะแสดงออกโดยการยิ้ม และส่งเสียงร้องเมื่อได้ยินเสียงของพ่อกับแม่ หรือได้ยินเสียงรถยนต์ของพ่อ พูดสื่อสารไม่ได้ แต่สามารถส่งเสียงร้องในแบบต่าง ๆ โดยคนในครอบครัวจะรู้และเข้าใจลักษณะของเสียงที่ร้องออกมา โดยสังเกตจากช่วงเวลาในแต่ละวัน สามารถรับประทานอาหาร

ประเภทข้าวสวยและอาหารทั่วไปเช่นเดียวกับคนในครอบครัว โดยจะต้องมีคนคอย
ป้อนอาหาร ผู้พิการจะกลืนลงไปโดยไม่ได้เคี้ยว ไม่สามารถช่วยเหลือ ตนเองในการทำ
กิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ได้ต้องมีผู้ช่วยเหลือ เช่น การขับถ่ายได้ การแต่งกาย เป็นต้น
ครอบครัวอยู่ร่วมกัน 5 คน พ่อเป็นชาวพม่าที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย แม่เป็น
ชนเผ่าอาข่า มีพี่ชาย 1 คน และพี่สาว 1 คน กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา โดยอยู่โรงเรียนประจำกลับบ้านเฉพาะช่วงปิดภาคเรียน ครอบครัว
ประกอบอาชีพทำไร่กาแฟ ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างดี มีรายได้
หลักแสนบาทต่อปี มีรถกระบะ 2 คัน รถจักรยานยนต์ 1 คัน รถอีแต่น 1 คัน
ครอบครัวนับถือผีบรรพบุรุษ ครอบครัวและคนในชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง
ความพิการโดยมีความเชื่อว่าคน หรือสัตว์พิการเป็นสิ่งอัปมงคล ครอบครัวใดที่มี
ลูกพิการจะไม่นำลูกพิการออกไปพบปะคนในชุมชน หรือนำไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
ในหมู่บ้าน

สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ครอบครัวอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดอยช้าง ตำบลวาวี
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ครอบครัวตั้งอยู่ในหมู่บ้านของชนเผ่าอาข่า
บ้านตั้งอยู่บนภูเขาที่มีความสูงชัน เส้นทางที่ใช้ในการสัญจรเพื่อไปยังหมู่บ้านที่น้องภณ
อาศัยเป็นถนนคอนกรีตมีความลาดชันประมาณ 75 องศา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร
จากนั้นเป็นเส้นทางที่มีความคดเคี้ยวอีกประมาณ 3 กิโลเมตร การขับรถเดินทางขึ้น
ไปในหมู่บ้านผู้ขับที่ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญ ครอบครัวของน้องภณ ปลุกบ้าน
อาศัยอยู่เป็นหลังรองสุดท้ายของหมู่บ้าน สุดเขตถนนตัดผ่าน เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว
ยกพื้นสูง บ้านมีความสูงชันมาก ใต้ถุนบ้านมีการปรับให้เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ และ
กันเป็นห้องเก็บกาแฟ และเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำไร่ มีลานน้ำชา ที่แม่จะใช้เป็น
สถานที่ในการพบปะพูดคุยกันของกลุ่มแม่บ้านชนเผ่าอาข่าทุกวันอาทิตย์

วิถีชีวิตครอบครัวส่งผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของผู้พิการซ้อน

จากการที่ได้พูดคุยกับครอบครัวผู้พิการ น้องณ พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ความตระหนักรู้ เรียนรู้จากพ่อถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือผู้พิการของคนในครอบครัว :

ในครอบครัวนี้พ่อเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้พิการ พ่อมีความตระหนักรู้ในเรื่องการดูแลช่วยเหลือพัฒนาผู้พิการซ้อน ซึ่งเห็นได้จากการที่พ่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และได้รับการกล่าวชื่นชมจากเจ้าหน้าที่หลายท่านว่า คุณพ่อจะนำผู้พิการเข้าร่วมการอบรมและทำกิจกรรมกับทางเครือข่ายทุกครั้ง เช่น การอบรมการนวดน้ำมัน การนวดยืดเหยียดกล้ามเนื้อ เป็นต้น ซึ่งคุณพ่อได้บอกกับเราว่าได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายให้กับน้องณ โดยคุณพ่อจะทำการนวดกระตุ้นและยืดเหยียดกล้ามเนื้อให้กับน้องณเป็นประจำ บางวันก็จะเป็นช่วงเช้านอกออกไปทำงาน หรือบางวันก็จะเป็นช่วงเย็นหลังเลิกงาน แล้วแต่ช่วงเวลาที่จะสะดวกด้วยวิถีชีวิตการทำงานที่พ่อมีหน้าที่หลักในหาเลี้ยงครอบครัวประกอบอาชีพทำไร่ชาและไร่กาแฟ ซึ่งจะต้องออกไปทำงานแต่เช้ามีด ดังนั้นสิ่งที่พ่อกระทำเป็นประจำเมื่อมีเวลาว่างก็จะสอนความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการอบรมให้แม่ซึ่งมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูน้องณในช่วงกลางวัน ในการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ เช่น ป้อนข้าว ป้อนน้ำ ป้อนยา อาบน้ำ ดูแลการขับถ่าย ซึ่งในช่วงปิดเทอม พี่สาว และพี่ชาย ซึ่งเรียนอยู่โรงเรียนประจำ จะกลับมาบ้านและช่วยดูแลน้องณ สิ่งที่ผู้เขียนได้เห็นคือ พี่สาว ป้อนยา ป้อนนม ให้น้องณ ส่วนพี่ชายช่วยเปลี่ยนผ้าอ้อม และนอนเล่นกับน้องณ ซึ่งเป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้กับผู้เขียนเป็นอย่างมาก สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักรู้ของพ่อ ที่เป็นแบบอย่างให้ลูกทั้งสองคนได้เรียนรู้ในการดูแลช่วยเหลือน้องณ นอกจากนี้พ่อยังได้กล่าวกับทีมเราที่สะท้อนถึงการตระหนักรู้ ดังนี้ “พ่อไม่เคยปิดกั้นตัวเองจากความรู้ใหม่ ๆ จากหน่วยงาน องค์กรที่เข้ามาให้คำแนะนำช่วยเหลือแต่อย่างใด รับทุกอย่างแต่จะเลือกนำมาปฏิบัติเฉพาะที่คิดว่าครอบครัว

สามารถทำได้และเหมาะสมกับครอบครัวเท่านั้น” ซึ่งผู้เขียนเห็นทัศนคติเชิงบวกของพ่อในการเปิดรับองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อผู้พิการเพราะหากครอบครัวปิดกั้นไม่เปิดใจรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกก็ยากที่จะเข้าถึงและให้ความช่วยเหลือผู้พิการได้ และจากการที่ทางคณะของเราได้พูดคุยให้คำแนะนำและลงนามวัสดุอุปกรณ์ในบ้านมาประยุกต์ในการจัดทำนั่งให้เหมาะสมกับผู้พิการ และการจัดทำนั่งในรถเข็น ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น พ่อบอกกับเราว่าเคยอบรมเรื่องนี้มาแล้วแต่ไม่มีเวลาทำ และบอกกับเราว่าจะออกแบบและสร้างเก้าอี้ให้นั่งได้นั่งทำกิจกรรม โดยจะวัดขนาดอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับตัวของผู้พิการและออกแบบให้มีความปลอดภัย ตามที่เคยอบรมมาแล้ว และยังบอกกับพวกเราว่าตนเองมีความรู้และสนใจเกี่ยวกับงานช่างอยู่แล้ว

“ผมเป็นวิศวกร (ไม่ใช่วิศวกร) ถึงไม่ได้เรียนจบปริญญา แต่ผมเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง” ทางคณะของเราจึงรู้สึกเหมือนได้มาจุดประกายความคิดให้กับพ่อนำความรู้มาลงมือทำ ซึ่งหากพ่อลงมือทำได้จริงก็จะช่วยให้ผู้พิการสามารถอยู่ในท่ายานที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ต้องอยู่ในท่านอนตลอดเวลา และทางครอบครัวจะสามารถใช้ประโยชน์จากรถเข็น ในเคลื่อนย้ายผู้พิการในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้สะดวก (ไม่ใช่นำไปใช้เป็นที่ตากผ้า) ซึ่งพ่อเห็นด้วยและยอมรับว่านั่งโตขึ้นทุกวัน และยากลำบากในการอุ้ม

การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และการลงมือปฏิบัติที่ถูกต้องนำสู่ศักยภาพผู้พิการได้

จากการสังเกตขณะที่คุณพ่อทำการยืดเหยียดกล้ามเนื้อให้กับน้องภณ คุณพ่อทำด้วยความคล่องแคล่ว แต่มีบางท่าที่ยังคลาดเคลื่อน เช่น การป้อนยา ป้อนน้ำ ให้น้องภณในท่านอนหงาย ซึ่งเสี่ยงต่อการสำลัก จากการสอบถามพี่สาวได้บอกกับเราว่าเวลาทานข้าวก็ป้อนในท่านอนหงายเหมือนกัน ซึ่งทางคณะของเรามีอาจารย์กิจกรรมบำบัดเดินทางไปด้วย ท่านได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมกับคุณพ่อ และพี่สาวในเรื่องของการจัดทำให้กับน้องภณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดท่านอนตะแคง นอนคว่ำ เพื่อเปลี่ยนอิริยาบถ และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายในการเรียนรู้ในการพลิกตัว การชันคอ การคืบและคลาน ส่งเสริมความแข็งแรงของ

กล้ามเนื้อ การจัดทำนึ่งโดยใช้อุปกรณ์ที่มีในบ้าน เช่น ผ้าห่ม แก้วห้วย มาปรับประยุกต์ในการจัดทำให้กับน้องภณ จากการที่ได้ลงมือช่วยในการจัดทำ ผู้เขียนมองเห็นว่าน้องภณมีความสามารถต่อการใช้แขน มือ หยิบจับสิ่งของได้ด้วยตนเอง หากน้องภณได้รับการจัดทำให้เหมาะสม จะช่วยกระตุ้นกล้ามเนื้อ เอ็นข้อต่อ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ช่วยให้น้องภณเกิดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวได้มากขึ้น โลกของน้องภณจะกว้างขึ้น และสามารถเรียนรู้และพัฒนาทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้เพิ่มมากขึ้น เช่น การฝึกทักษะในการช่วยเหลือตนเองในการดำรงชีวิต ในเรื่องของภารกิจ การขับถ่าย การนั่งทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งผู้เขียนมองว่าหากสมาชิกทุกคนในบ้าน โดยเฉพาะแม่ผู้รับหน้าที่หลักในการดูแลน้องภณเป็นประจำ มีโอกาสเข้ารับการอบรมและฝึกปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง และนำความรู้ที่ลงมือปฏิบัติในการดูแลช่วยเหลือน้องภณได้อย่างถูกต้อง จะช่วยพัฒนาศักยภาพให้กับน้องภณได้อย่างรวดเร็ว ความถี่ในการได้รับการกระตุ้นพัฒนาการจากคนในครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้น ไม่ต้องรอพ่อบ้างจากการทำงาน หรือรอเจ้าหน้าที่ ครู ที่มาให้บริการเดือนละครั้ง

การได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษกับความเชื่อที่มีต่อคนพิการ

ครอบครัวของน้องภณ พ่อเป็นชาวพม่า แม่เป็นชนเผ่าอาข่า ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มกับชุมชนอาข่าในหมู่บ้านดอยช้าง ครอบครัวนับถือผีบรรพบุรุษ ชนเผ่าอาข่าไม่มีคำว่า “ศาสนา” แต่มีคำว่า “บัญญัติอาข่า” ซึ่งครอบคลุมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีการทุกอย่างในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อในเรื่องผี โชคลาง การเสี่ยงทาย และสิ่งเร้นลับในธรรมชาติ จึงต้องคอยระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งดังกล่าว โดยทุกครัวเรือนจะมีหิ้งผีบรรพบุรุษไว้เช่นไหว้จากข้อมูลความเชื่อของครอบครัว และชุมชน เกี่ยวกับเรื่องความพิการ พ่อและแม่มีมุมมองความเชื่อต่อความพิการว่าเป็นความผิดบาป เป็นบาปกรรม เป็นบุคคลที่ต้องดูแลไปตลอด ไม่จำเป็นต้องออกมาใช้ชีวิตนอกบ้าน จึงมีการเลี้ยงดูให้ลูกอยู่แต่ในบ้านเพราะมีความเชื่อว่าผู้พิการเป็นสิ่งอัปมงคล ไม่ควรนำไปร่วมงานมงคลหรือกิจกรรมใดใดในหมู่บ้าน ครอบครัวจึงไม่เคยนำน้องภณไปพบปะกับเพื่อนบ้าน

หรือพาไปร่วมงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านเลย แม่เป็นชาวอาข่า ซึ่งจะมีวิถีชีวิตของคนในชุมชนในการพบปะพูดคุย ดื่มน้ำชากันของกลุ่มแม่บ้านทุกวันอาทิตย์ บริเวณลานน้ำชาในบ้านของครอบครัวน้องตนเอง แต่แม่ไม่เคยนำน้องลงมา ร่วมวงในการพบปะกับเพื่อนบ้านเลยสักครั้ง พ่อจะนำน้องออกจากบ้านเพื่อไปโรงพยาบาล หรือไปเข้าร่วมกิจกรรมกับทางเครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชนเท่านั้น ความเชื่อที่มีต่อผู้พิการดังกล่าว ผู้เขียนมองว่ามีผลต่อการพัฒนา ศักยภาพผู้พิการโดยเฉพาะทางด้านสังคม แต่เรื่องวัฒนธรรมความเชื่อเป็นเรื่อง ละเอียดอ่อน ทางคณะเราจึงได้แต่เพียงแนะนำกับทางครอบครัวให้นำน้องลงมา อยู่ในรถเข็นบริเวณใต้ถุนบ้านบ้าง เพื่อน้องจะได้ปรับเปลี่ยนอากาศ ได้สัมผัสกับ แสงแดด สายลม ไม่ให้รู้สึกโดดเดี่ยว ลำพัง อยู่กับความเงียบ หากยังคงได้ยินเสียง แม่ทำงานใกล้ ๆ ได้ยินเสียงต่าง ๆ รอบบ้านได้เรียนรู้จากสื่อสัมผัสที่ยังมีอยู่ จากคำบอกเล่าของพ่อบอกกับเราน้องสามารถจดจำเสียงพูด และเสียงรถยนต์ ของพ่อได้โดยจะส่งเสียง “อือออ” และปรากฏรอยยิ้มบนใบหน้าทุกครั้ง คงเป็นช่วงเวลา ที่มีความสุขของน้องที่ได้ยินเสียงที่คุ้นเคย และคงรอคอยเสียงนี้ตลอดทั้งวัน ด้วยวิถีชีวิต ความเชื่อของครอบครัว ชุมชนที่มีต่อผู้พิการตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ จึงเป็นเรื่องยาก ที่เปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นได้ทันที จากการรับฟังการดำเนินโครงการเครือข่าย การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน จากทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำ ตำบลทุ่งพร้าว ทำให้ทราบว่าต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับ ครอบครัวผู้พิการเป็นเวลาหลายปี กว่าครอบครัวผู้พิการจะยอมรับและเปิดเผย ผู้พิการ และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่าย ซึ่งเห็นได้จากจำนวนผู้พิการที่เพิ่มมากขึ้น ทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และสังคม

ชุมชนตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่มีองค์ประกอบของเครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะเห็น ได้จากการมีการดำเนินความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเครือข่าย การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ

องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี โรงพยาบาลแม่สรวย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งพร้าว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี ภาคประชาสังคมได้แก่ มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะสรวย ภาคประชาชนได้แก่ อาสาสมัคร ครอบครัวผู้พิการ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการและครอบครัว ในหมู่บ้านดอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย แม้จะเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และมีความยากลำบากในการเดินทาง

จากการดำเนินงานความร่วมมือของทุกหน่วย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยมีการประชุมวางแผนร่วมกันเป็นทีมในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้พิการและครอบครัว มีการกำหนดขอบข่ายหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานอย่างชัดเจน จึงทำให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีระบบ ไม่เกิดความซ้ำซ้อน และสามารถพัฒนาส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการและครอบครัวได้ครอบคลุมทุกด้าน และมีการดำเนินการติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ นื่องนจึงได้รับการบริการดูแลช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล และฟื้นฟูความพิการได้ตั้งแต่ช่วงปีแรก สามารถช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพความพิการได้อย่างต่อเนื่อง มาจนถึงปัจจุบัน มีการดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้กับครอบครัวผู้พิการ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) รวมทั้งอาสาสมัครชุมชน สามารถนำความรู้ใช้ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพอนามัย และฟื้นฟูผู้พิการได้อย่างเหมาะสม และส่งเจ้าหน้าที่ติดตามดูแลช่วยเหลือผู้พิการและรายงานข้อมูลด้านสุขภาพ ให้ทางโรงพยาบาล รับทราบข้อมูลและให้การรักษาได้อย่างต่อเนื่อง หน่วยงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เกี่ยวกับกองทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้พิการ การจดทะเบียนคนพิการ สิทธิประโยชน์ เบี้ยคนพิการ เป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพให้กับครอบครัวผู้พิการให้มีรายได้ ปัจจุบันพ่อของน้องภณได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานเครือข่ายแม่มิตรพัฒนาผู้พิการ ในการรวมกลุ่มทำอาชีพ จำหน่ายสร้างผลิตภัณฑ์จากใบชา และกาแฟ

จำหน่าย สร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้พิการในชุมชน ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำ จังหวัดเชียงราย เป็นดูแลรับผิดชอบการส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนรู้ จัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ผลการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังกล่าวได้สร้างให้ครอบครัว ชุมชนของผู้พิการมีความเข้มแข็ง มีความรู้ในการดูแลฟื้นฟูผู้พิการ มีอาชีพ มีรายได้เพียงพอในการดูแล ผู้พิการ ครอบครัวชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดภาระการช่วยเหลือจาก หน่วยงานต่าง ๆ

บทสรุป

จากการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวของผู้พิการซ้อน ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต อีสระ สถาบันครอบครัว พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้ดูแลผู้พิการเป็นผู้มีบทบาท สำคัญและมีอิทธิพลต่อตัวผู้พิการมากที่สุดในการที่จะพัฒนาผู้พิการให้สามารถพึ่งพา ตนเองในการดำรงชีวิตอีสระ โดยสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ผู้พิการร่วมกัน เปิดใจและยอมรับการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้พิการซ้อนไป ปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว ความร่วมมือของหน่วยงาน เครือข่ายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน นโยบายในการทำงานเชิงรุก ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชนของผู้พิการซ้อน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเชื่อ เกี่ยวกับผู้พิการ ครอบครัวผู้พิการในตำบลวาวีเป็นตัวอย่างที่ดี ที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายาม ในการร่วมมือในการช่วยเหลือผู้พิการ จากหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าในอนาคตอันใกล้วิถีชีวิตผู้พิการจะเปลี่ยนไป มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผู้พิการและครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชน โดยไม่มีความรู้สึกผิดแปลกแตกต่าง มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง และดำรง ชีวิตได้อย่างอิสระมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ทมลลา บุญกาญจน์, ดารณี ศักดิ์ศิริผล, ไพฑูรย์ โพธิสาร. (2559). **รูปแบบการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะการช่วยเหลือ
ตนเองสำหรับเด็กสมองพิการ.** (2559). วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม –มิถุนายน.
สืบค้น 24 กรกฎาคม 2562,จาก [http://www.ejournals.swu.ac.th
ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/download/7579/6922](http://www.ejournals.swu.ac.th/ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/download/7579/6922)
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2551). **30 ขาดิในเชียงราย (พิมพ์ครั้งที่ 3).** กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สยาม พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.
สืบค้น 10 ธันวาคม, 2561,จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- มยุรี ผิวสุวรรณ. (2556). **CBR Guidelines ขององค์การอนามัยโลกฉบับภาษาไทย
(Community Based Rehabilitation).** กรุงเทพฯ : พรีเมียมเอ็กซ์เพรส.
- รัชนิกร ทองสุคดี. (2560). **เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 070711.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สุพัตรา สุภาพ. (2543). **ปัญหาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 17).** กรุงเทพมหานคร :
บริษัทโรงพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด.